

ECONOMICS OF DEVELOPMENT-I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

Note :- The candidates are required to attempt *one* question each from Sections A, B, C and D carrying 15 marks each and the entire Section E consisting of 10 short answer type questions carrying 4 marks each.

Section-A

1. What do you understand by economics of development ? Discuss the various methods to measure economic development.
2. State and explain Nurkse's thesis of disguised unemployment. How disguised unemployment can be used as a source of capital formation ?

Section-B

3. Discuss the main features of Schumpeter's model and its relevance to growing economies like India.
4. State, explain and critically evaluate the Single (one) sector Neo-classical model of growth. Is it relevant in modern economic era ?

Section-C

5. Examine the relevance of Nurkse's theory of balanced growth and Hirschman's theory of unbalanced growth in the context of developing countries.
6. State and critically examine Leibenstein's theory of critical minimum effort in view of the modern economic era.

Section-D

7. Define Planning in the context of developing economies. Discuss objectives, strategies and problems of Planning in these economies.
8. Define input-output analysis. What are its assumptions ? Explain the relevance of input-output analysis in the theory of planning.

Section-E

9. Attempt *all* parts. Each part carries 4 marks and is to be attempted in 50 words :
 - (i) What are the economic indicators of economic growth ?
 - (ii) Discuss four important determinants of economic development.
 - (iii) What are the important sources of capital formation ?
 - (iv) State few important differences between Classical and Marxian models.
 - (v) Define actual, warranted and natural rates of growth in the context of Harrod Domar model.
 - (vi) What do you mean by strategy of economic development ?
 - (vii) What do you understand by Theory of Big-Push ?
 - (viii) What do you mean by investment criteria ?
 - (ix) What is the relevance of Rostow's theory of stages of growth ?
 - (x) What are the advantages and disadvantages of import-substitution strategy ?

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ : ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ, ਅ, ਬ ਅਤੇ ਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ਹ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ 10 ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ-ਓ

1. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚਾਰੋ।
2. Nurkse ਦੇ ਛੁੱਪੀ ਹੋਈ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਛੁੱਪੀ ਹੋਈ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਭਾਗ-ਅ

3. Schumpeter ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਵਿਚਾਰੋ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
4. ਸਿੰਗਲ (ਇਕ) ਸੈਕਟਰ ਨਵ-ਕਲਾਸੀਕਲ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰੋ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। ਕੀ ਇਹ ਮਾਡਲ ਆਧੁਨਿਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕ ਹੈ ?

ਭਾਗ-ਬ

5. ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਰਕਸੇ ਦੇ ਸੰਤੁਲਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹਿਰਸ਼ਮੈਨ ਦੇ ਅਸੰਤੁਲਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਪਰਖੋ।
6. Leibenstein's ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਆਰਥਿਕ ਦੌਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਟੀਕਲ ਮਿਨੀਮਮ ਏਫਰਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਕੇ

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਰਖ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-ਸ

7. ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ।
8. ਇਨਪੁਟ-ਆਊਟਪੁਟ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ-ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਨਪੁਟ-ਆਊਟਪੁਟ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-ਹ

9. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਲਗਭਗ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹਨ :
- (i) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੂਚਕ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
 - (ii) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਰਧਾਰਕ ਵਿਚਾਰੋ।
 - (iii) ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
 - (iv) ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸੀਅਨ ਮਾਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦਰਜ ਕਰੋ।
 - (v) ਹੈਰੋਡ-ਡੋਮਰ ਮਾਡਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਸਤਵਿਕ, ਵਾਰੰਟਡ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਦਰਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
 - (vi) ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
 - (vii) ਬਿਗ-ਪੁਸ਼ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
 - (viii) ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਰਣਿਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਚਾਰੋ।
 - (ix) ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ Rostow ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਵਿਚਾਰੋ।
 - (x) ਆਯਾਤ ਸਬਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਨੀਤੀ ਦੇ ਲਾਭ-ਹਾਨੀਆਂ ਵਿਚਾਰੋ।